

СЕКЦІЯ 3.
ТРАНСПОРТ: ОСВІТА, НАУКА, ВИРОБНИЧИЙ ПРОЦЕС

Бербец В.В.

доцент кафедри технологічної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
vitaliy.berbets@udpu.edu.ua

**ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК КРИТЕРІЙ СФОРМОВАНOSTІ
ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ**

Важливішу роль у вирішенні сучасних екологічних проблем суспільства відведено екологічній освіті. Проблема екологічної компетентності особистості та її розвитку є предметом багатьох психолого-педагогічних досліджень. При цьому компетентнісний підхід як результативно-цільова основа освіти сьогодні знаходить досить широке застосування на різних рівнях – загальна середня, професійна, позашкільна освіта, а також і в різних предметних галузях. Предмет «Технології» відіграє важливу роль у формуванні екологічної компетентності, оскільки він може сприяти розвитку в учнів необхідних знань та навичок для збереження навколишнього середовища та сталого розвитку. Крім того, технологічна підготовка може допомогти учням зрозуміти, як виробництво та споживання пов'язані з екологічними проблемами та як їх можна уникнути або зменшити. Під час розробки проектів з технологій учні можуть розробляти та впроваджувати екологічно чисті технології та рішення, що сприятимуть збереженню навколишнього середовища.

З огляду на актуальність даної проблеми метою нашої публікації є визначення ролі екологічної культури у формуванні екологічної компетентності школярів у процесі технологічної підготовки в закладах загальної середньої освіти.

Проблема формування екологічної компетентності школярів була фокусом досліджень ряду українських та зарубіжних дослідників, а саме: Р. Берл, І. Зязюн, О. Крупська, С. Коваленко, Л. Лозова, Р. Лувелл, Й. Стернер, О. Хоменко, Т. Шевченко та багато інших.

У Державному стандарті базової середньої освіти екологічну компетентність визначено однією з провідних, яка передбачає усвідомлення екологічних основ природокористування, необхідності охорони природи, дотримання правил поведінки на природі, ощадливого використання природних ресурсів, розуміння контексту і взаємозв'язку господарської діяльності і важливості збереження природи для забезпечення сталого розвитку суспільства [1, с.3].

Слід зазначити, що екологічна культура та екологічна компетентність пов'язані між собою, однак вони описують різні підходи до охорони навколишнього середовища. Екологічна культура ставить на перший план розвиток етичного ставлення до природи, тоді як екологічна компетентність – це здатність до прийняття розумних екологічних рішень.

Очевидно, екологічна культура не може бути повністю сформованою в базовій середній та вищій школі. У зв'язку з цим як основний результат освіти в людини повинна бути сформована цілісна якість, що проявляється в адекватності рішення типових та творчих завдань, відповідно до різноманіття соціальних ситуацій – компетентність, що проявляється в діях, діяльності, поведінці та вчинках. Тобто, якщо культура людини – це соціально-детермінований спосіб життєдіяльності, то компетентність є проекцією цього способу на певну сферу діяльності.

Зазвичай поняття екологічної культури пов'язується з усвідомленням самоцінності та рівноправності всіх форм життя як необхідної умови існування людини, відповідальним ставленням особистості та суспільства до природи, оволодінням різносторонніми знаннями про соціоприродне середовище, здобуттям навичок та досвіду розв'язання екологічних проблем, передбаченням можливих наслідків природоутворюючої діяльності, потребою в

постійному спілкуванні з природою, у безпосередній участі в природоохоронному русі, природоспрямованою поведінкою, обережним та відповідальним ставленням до природи, турботою про її збереження та здоров'я людини. Ми погоджуємося з думкою Р. Конта що екологічна культура – це напрям людської діяльності та мислення, від якого істотним чином залежать природне існування сучасної цивілізації, її сталий розвиток [2].

Екологічна культура, як складова загальнолюдської культури, характеризується гострим, глибоким та загальним усвідомленням наукової важливості екологічних проблем у житті та майбутньому розвитку людства. Ми вважаємо, що до системи екологічної культури включено екологічні знання (природничо-наукові, ціннісно-правові, практично-технологічні), систему екологічних вмінь та навичок (оціночні, дослідницькі, поведінкові, природоохоронні), екологічне мислення (встановлення причинно-наслідкових зв'язків, моделювання, прогнозування), екологічно обґрунтовану (екологічно відповідну) поведінку, екологічну свідомість (науковий, моральний, естетичний та природоохоронний аспекти) та екологічний спосіб життя.

На наш погляд, екологічна культура є способом життєдіяльності людини, при якому суспільство системою духовних цінностей, етичних принципів, економічних механізмів, правових норм, соціальних інститутів формує потреби людей та способи їх реалізації, які не створюють загроз життю. Основний зміст екологічної культури, на наше переконання, полягає в: 1) культура виробництва та споживання, які повинні підтримувати стійкість, динамічну стабільність екосистем та біосфери в цілому; 2) культура взаємодії між партнерами, країнами, культурами, заснована на взаємному повазі, взаємній підтримці та співпраці; 3) культура поведінки, заснована на самореалізації кожної особистості, малих та великих соціальних груп та спрямована не на зріст, а на оптимізацію, якісне удосконалення споживання, що виключає надмірне, непотрібне, зайве; 4) звернення до традиційних форм культури та до образу майбутнього, що доповнюють один одного в духовному розвитку відносин з природою; 5) діалог культур – це не знищення, а поглиблення та паралельне існування культур, їх гармонізація та взаємодія; 6) рух до зустрічі та поглиблення зв'язків між духовною, соціально-політичною, економічною діяльністю, між управлінням та освітою, наукою, мистецтвом.

Як головний результат екологічної освіти, екологічна культура – здатність підлітка користуватися своїми екологічними знаннями та вміннями в практичній діяльності. Якщо підлітки мають необхідні знання (грамотність, освіченість), але не володіють ними (компетентність), їх екологічна культура є не сформованою.

З вищезазначеного можна зробити висновок що екологічні знання не тільки «насичують» учнів, але й морально впливають на їх розвиток. У зв'язку з цим, як етап процесу становлення екологічної культури (який, безумовно, триває протягом усього життя, не закінчується на рівні загальної середньої освіти), критерієм рівня її сформованості можна розглядати екологічну компетентність.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти. [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення: 12.04.2023).
2. Конта Р. Екологічна культура. Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. URL: <https://esu.com.ua/article-18680> (дата звернення: 13.04.2023).